

שלוש הערות בשולי פרשת "ואתחנן"

"וְאֶתְחַנֵּן אֶל יְהוָה בְּעַת הַהוּא לְאמֹר" (דברים, ג', 23).

1. סגולתם של תחנונים.

פרשת "ואתחנן" פותחת את ימי התקווה. תמו ימי בין המיצרים. בכי החורבן מתנחם בנחמתו של ישעיהו: "נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי" (ישעיהו מ, 1), הפותחת את שבעת שבועות הנחמה הממתינים להשיב את העם הזה מצערו, עד להתיפחויות הבאות של "הימים הנוראים". לא רק תקווה יש בה בפרשה הזו. עשרת הדברות חוזרות ומופיעות בה; קריאת שמע, שהפכה למעין תמציתה המזוככת של האמונה, נמצאת בה; ולכאורה זו היא פרשת הדרכים בין הימים הקשים של אתמול לימי התקווה של מחר. אז למה היא נפתחת בקריאתו קורעת הלב של משה "וְאֶתְחַנֵּן"? האם שוב אין תקוות ללא תחנונים, האם שוב היהודי הקלאסי לא יכול לשבת לשולחנה של שמחה בלי זכר המרור, המלווה אותו לכל מקום?

מה יש לה ליהדות הזאת, שבברית המילה חותכים בבשר החי, בבר מצווה מאימים בחיוב מצוות, מתחת לחופה מבטיחים לזכור כדי לא לשכוח ימינו, ובחנוכת הבית משאירים טלאי של בטון אפור, כדי שהשמחה לא תשכיח אף פעם את הצער?

אולי בימים שכאלה, בהם צריך להיות שמאלן חסר תקנה, כדי לא לחוש בדמעות הכתומות החודרות חדרי בטן ולב, אולי בימים שכאלה אפשר שוב להבין, למה גם פרשה שכזאת נפתחת בתחינה לבורא עולם, השוכח דווקא את אלה הרוצים להיות עבדיו הנאמנים ביותר.

2. סגולתו של עם סגולה.

"כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סֻּגְלָה מִכָּל הָעַמִּים..." (דברים ז, 6).

מה היא סגולה, ומה הוא עם-סגולה?

בואו נראה רגע את ספר "שמות" (ט, 5-6): "וְנִעַתְתָּ אִם שְׂמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרֶתֶם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סֻּגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכְתַּת כְּהֲנָנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ..."

"סגולה" = אוצר (רש"י על מלאכי, ג); זהב וכסף (רש"י על דברי הימים א, 29); ואבן עזרא מוסיף: "דבר נחמד שמור להתפאר בו, כמו אבנים יקרות..."

ריבוננו מסתכל אל כל העמים המהלכים להם למטה על פני האדמה, ובוחר דווקא את עם ישראל להיות לו לאוצר יקר להתפאר בו (לא, לא נראה לי שזהו המקום הנכון לתהות על טיב טעמו של היודע כל).

אין זו בחירה של סתם, אין זו סתם אבן יקרה הנחצבת מסלע העמים, כדי לשים אותה באיזה קופה סגורה היטב ליום יבוא. זוהי בחירה של ברית, בחירה של יחס הדדי ומחייב בין בעל האוצר לאבני החן שלו, בחירה של מחויבות, בחירה של חיים.

מהו שהופך אבן יקרה להיות יקרה יותר מאבנים אחרות – שהיא מיוחדת, שאין אחרת כמותה, שהיא נדירה בתכונותיה, שערכה בשוק העמים גבוה משל כל האחרות – האם זהו באמת עם ישראל שאנחנו מכירים אותו?

מה הופך מניה שקונים אותה בזול, למניה המביאה אושר למחזיק בה? מה היא גדולתו הפיננסית של מומחה הבורסה, שרכש אותה בימים שאיש לא רצה בה? גדולתו היא ביכולתו להעריך את הפוטנציאל הטמון בה.

אשף מאשפי וול-סטריט-של-מעלה מוצא לו מניה זנוחה אי שם בירכתי אור כשדים, המניבה לו בקושי דיבידנד של בן אחד, וגם זה בשנייה האחרונה לפני סגירת בורסת הפלאים, המוליכה דיבידנדים למניות עקרות.

קונה לו מניה עלובה, השקועה אי שם בבור התחתיות של חומר ולבנים בבורסת העבדים האכזרית של מצרים.

רוכש לו מניה ממררת חיים, שברגע שערכה קצת עולה לכאורה, היא מוכרת עצמה לעגלי הזהב של בעלי המניות המתחרים בשוק, במחירי הפסד.

למה הוא קונה אותה, למה אינו מוכר אותה? – כי הוא סומך עליה, הוא מוכן להשקיע בה, הוא מאמין בה גם כשהיא אינה מאמינה בעצמה.

”וְעַתָּה אִם שָׂמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקִלִּי וְשִׁמְרֶתֶם אֶת בְּרִיתִי...”

מניות ספקולטיביות הן כאלה שערך אינו תלוי בהן, אלא רק בספקולנטים היודעים להשתעשע בהן, למכור, לקנות, לרמות, להונות, לעשות כאילו, ולזרוק אותן לשוק אחרי השימוש.

מניות של ברית, מניות של חיים, הן אלה המממשות את הפוטנציאל שלהן, לא כדי להימכר, אלא כדי להיטיב עצמן עוד יותר. אלה מניות הנאמנות לברית ולהסכמים המכוננים של נעשה ונשמע.

הבוחר בעמו מכל העמים, נותן לו את הזכות להיות מיוחד, את הזכות להיות נבחר, את הזכות להיות אוצר יקר במיוחד בבית גנזיו של בעל כל האוצרות.

העם הנבחר מכל העמים משיב לבוחר בו בקיום מצוותיו. קיום מצוותיו לא כתשלום כואב שיש לשלם על שום שנבחר. קיום מצוותיו לא כמחיר קשה שיש לשלם בעבור חתימת החוזה. קיום מצוות המקיימות עולם אחר, בונות חברה מתוקנת, יוצקות תשתית חדשה של מערכת אנושית - כל אלה אינם מס לבוחר, כל אלה הם רק יסודות הבאים להצדיק את הבחירה. הדרך להיותו של עם לעם נבחר עוברת דרך הבחירות הנכונות שהוא קובע לו באורחות חייו. מה הן הבחירות הנכונות הללו, איך יודע אדם האם בחר נכון? – אני האחרון בשורה השמינית להשיב.

אך נדמה לי, שאלה המאמינים שיש שופט עליון הדין בבחירותיהם, ועכשיו חרב עליהם עולמם, נכון יעשו אם יפשטו שנית בבחירותיהם.

3. סגולתה של ההבנה שקצרה ידי מלהבין

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶּת כְּהֲנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ...”

מהו שבין ממלכת כהנים לגוי קדוש. מה בין ממלכת כהנים לממלכה דמוקרטית, מה בין קדושה לכהונה, מה בין ממלכת הלכה לקדושת הממלכה, מהו שבין ”וְעַתָּה אִם שָׂמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקִלִּי” לבין ”דינא דמלכותא דינא”? אין לי מושג, אבל למי שעוד לא ראה, אני מצרף כאן דו-שיח מונולוגי שהפיץ ידידנו מאיר יופה ברחבי האינטרנט.

נחמו נחמו עמי

שבת שלום,

ביני

דו-שיח של צבעים

אני הייתי כחול והיא הייתה כתומה וניהלנו בינינו את המונולוג הבא:

אני	היא
נכון, אני מכיר את עצמת הכאב, אני עוד זוכר, גם אנחנו חלמנו, שלום	כדי לדבר, צריך להבין את סערות הנפש ומכאובי הלב את אבדן הדרך וניפוצו של החלום
זו היא ציונות משכחת גר יתום ואלמנה ציונות מחרבת גשרים	זו היא אבדנה של הציונות הבונה, המאמינה ציונות של ראשית גאולת ישראלים
לכי לג'בליה וראי את גני היאוש ואת חממות השנאה הפורחות	תבוא תראה את גניו הפורחים של הגוש את החממות וזהב הפריחות
נפשי מתאבלת ושואלת, למה זה בניתם לכם בתי תוהו וכבישים ועליות שחקים	להרוס בתי כנסת, לקרוע משאלות לב לנפץ בית שאדם מאמין בהמיית ליבו הקים
לא לישָׁב לבדה, לכל החיים, שובי אלי לחיות בארץ ישראל שלי	אתה אינך מבין, עשה לך שבת ובוא להיות בארץ הזו, שהייתה לאבותי ועכשיו היא גם לי
לכי לשמוע את אנחת הרווחה של מאות אלפי הכבושים, בין גדרות הברזל של עזה	תבוא תראה את חבורת האלפים ואת דמעת רוחה, את בכי ליבה, על ראשית צמיחת גאולתה החולפת וגזה
את עוד איתי, את בכלל שומעת?	אתה בכלל מקשיב לי, בעוד כולי דומעת?
ראיתי את גדלות ליבם מול תינוקות ועוללים (את יודעת כמה פעמים שאני לא סרבת?)	ראיתי את גסות ליבם של השוטרים והחיילים (למה הם מסרבים לסרב, לא ידעתי)
בגד בוגדים היה לבושתי האם לא מי שמגדיר את עצמו, מגדיר גם את מי שמולו?	טלאי כתום על חזי, בגד פסים לבשתי אנחנו ציבור החוזר אל הגטו, אל חשכת התהום של אתמול
מה עכשיו, תחפנו את הברזל שיהיה לנשק של מורדי הגטאות?	ישראל אובד לעיני וכהו עיניך מראות
תמיד הייתם טובים יותר בהורדת ידיים ובהעמדת פנים	לא נירק בפניהם ולא נרים יד על חייל ושוטר
כן, לא יהיה סמלי מזה, למה שאתם עושים כבר שנים	רק נחסום את הדרכים, נעצור את המדינה, על זה לא נוותר
נכון, הפינוי הוא נורא (אם כי לא לארץ גזרה)	יהודי מגרש יהודי ואתה מחריש

האם שמעתם לנו כשאנחנו ביקשנו עזרה
כשילדינו מאסו במלחמות "האין ברירה"?
כשמאסו במדינה המשקיעה את הונה ובנינה
ללא טעם, ללא חמלה, ללא תבונה
רק כדי לפרק הכל ולהשקיע מחדש כשתתפקח
מעיוורון האמונה?

טרנסספר של אלפי יהודים, ואצלכם - מה יום
מיומיים
מאות משפחות נזרקות אל הכביש
והשמאל הנאור שלך ממלא פיו במים

לא, איש לא גירש - אבל הם הלכו

איש לא גירש את ילדיכם, חיילים לא באו, סוסים
לא דחפו, כלבים לא נבחו

נכון, גם נפשי אומללה, אך שואלת מדוע
בחרתם לקבור בשדות עקורים

אל תשכח את החמלה, אל נא תעקור נטוע
את מתינו הבאנו הביתה, ועכשיו לפנות גם קברים?

משיחי שקר על הגבעות, שליחי מרכז ורב
חזיון תעתועים, חלומות שבורים של גאולה ומראות
של שווא

ממשלות שלחו אותנו, רבנים הבטיחו לנו
לגאולת עם ועולם יצאנו... וידינו ריקות עכשיו

איני עיוור, גם נפשי מרובת צערים
השק שלי כבר דהוי, נפרמים בו התפרים.
דעותינו שונות - אבל הכאב כל כך משותף.

עוור אתה כלילה, סומא מלהבין את צער בת עמי
ראשי נמלא עפר, חגור של שק עימי
חרב עלי יומי, צער דמעותי אל אבדון נשטף

בואי שבי עימי בת עמי,
נקדש את אשר ראוי להיות מקודש.
נשכים מחר בבוקר, נרקום ביחד, חלום חדש.